

Història

Situat al bell mig de la ciutat de Terrassa, als números 48 i 50 del carrer de Sant Pere, es conserva l'edifici que acollia l'antiga seu de la societat cultural Cercle Egarenc. Aquest edifici va anar patint mutilacions i transformacions diverses al llarg dels anys, fins que finalment va restar abandonat; aquest fet ha comportat el seu estat actual de lamentable decadència.

La història d'aquesta construcció s'inicia a mitjans del segle XIX, quan el propietari de la casa, Josep Vinyals i Galí, va llogar-la l'any 1859 al Casino d'Artesans.¹ Aquesta entitat cultural terrassenca estava formada per un grup de gent sorgida de la classe menestral, que s'havien enriquit ràpidament gràcies a la indústria.²

El 23 d'octubre de 1885³ l'edifici del Casino d'Artesans va canviar de propietari; va ser adquirit per Pasqual Sala, un important industrial terrasenc.⁴ Al començament del 1886 s'acabava el contracte d'arrendament, però els socis de l'entitat van decidir renovar la contractació i continuar establerts al mateix immoble, del qual ocupaven els baixos i el primer pis.

L'any 1886 va ser un any decisiu per a la vida d'aquest edifici i per a l'entitat que acollia. En aquest moment es decideix refer el reglament i procedir a un canvi de nom de l'associació, que ara es denominarà *Cercle Egarenc*. La nova societat va ser oficialment constituïda al 29 de maig d'aquell mateix any, encara

que durant molt de temps se la va continuar coneixent popularment com "Els Artesans".

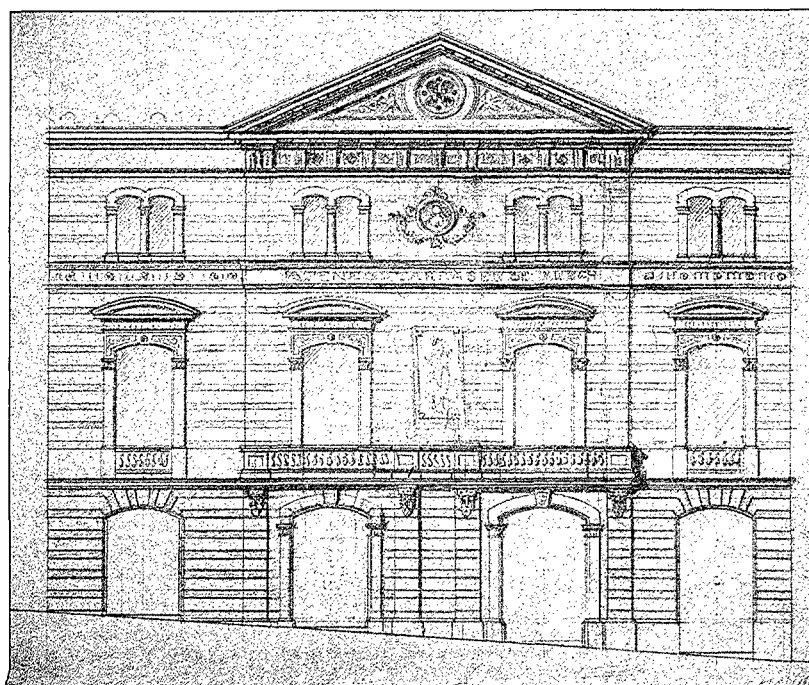
Els nous objectius que es va marcar aquesta entitat van ser els següents:

Artículo 1º. *Esta sociedad tiene por objeto proporcionar un punto de reunión, esparcimiento y solaz á sus sócios, difundir entre ellos la instrucción mediante la palabra, el libro y la prensa periódica y fomentar finalmente, entre los mismos, sentimientos de fraternidad y mútua confianza, á fin de que, identificadas sus aspiraciones, sea más eficaz su generoso concurso, á cuanto tienda al esplendor y prosperidad de Tarrasa.*

Artículo 2º. *A este fin, se destinarán, en el edificio que ocupa, los locales necesarios para café, conversación, juego, bailes y otras reuniones, y uno especial para salón de lectura, en el cual ó en otro contíguo se establecerá una biblioteca.*

Artículo 3º. *No se permitirán más juegos que los autorizados por las leyes, no pudiendo los jugadores excederse del tanto máximo que para cada uno de ellos marque la Junta Directiva.*

Artículo 4º. *Siendo contrarios á esta Sociedad otros fines que los expresados en el artículo primero, no se permitirá en la misma discusiones políticas ni religiosas, ni tampoco tratar cuestiones que puedan alterar la buena armonía que deba reinar entre sus socios.*⁵

Projecte de façana. Jeroni Granell i Mundet. Fotografia: Rossend Casanova. Arxiu de la família Granell.

Al 1890 es va desfer el Casino Tarrasense, més conegut com a “Casino dels senyors”, i molts dels socis varen passar a formar part del Cercle Egarenç.

Al 1907 van sorgir les primeres polèmiques catalanistes. Es va expulsar un total de 25 socis arran del fet que van puntejar una sardana en un ball de la societat; l'expulsió va provocar un gran enrenou entre els altres socis i es va crear una junta per defensar-los. Com a conseqüència, va dimitir la Junta Directiva i al cap de poc temps els socis van escollir una Junta nova, de marcat caràcter catalanista, la qual va readmetre els socis expulsats. L'any següent es van fer les primeres audicions sardanístiques.

Aquest caràcter catalanista es va anar imposant: el 1919 es va decidir redactar els rebuts en català. Aquest mateix any l'edifici canvia de propietari i passa a mans del catalanista i republicà Ramon Pont. En aquest moment es torna a modificar el reglament i es transforma l'estructura del Cercle, deixant que entrin al Consell de Direcció persones de tots els partits polítics, excepte els independentistes.

Tota aquesta tendència catalanista finalitzarà al moment que s'inicia la Guerra Civil espanyola; en aquell període, el Cercle es va convertir en la Federació Local de Sindicats (UGT). Un cop finalitzada la Guerra, però, va esdevenir la seu del Frente de Juventudes, que s'hi estarà fins al 1970, any en què aquesta organització va abandonar el local.

Posteriorment, una immobiliària es va encarregar de destruir dues de les parts més importants d'aquest edifici: el saló de ball, més conegut com a Saló dels Miralls, i el cafè de l'entitat; igualment, també varen fer desaparèixer el magnífic jardí posterior, i així va quedar mutilat un edifici de gran importància històrica i cultural dins la ciutat de Terrassa.

LA REFORMA DE 1887

Des de la constitució de la nova societat al 1886, i fins al 1888, l'edifici va ser objecte de diverses modificacions. El propietari, Pasqual Sala, volia convertir el Cercle Egarenç en un sumptuós casal ple de luxe, amb el qual el Casino no pogués competir.⁶ Va transformar tot l'edifici, amb la remodelació de la façana i la construcció de noves sales, com ara l'esplèndid Saló dels Miralls, destinat a sala de festes.

Pasqual Sala va encarregar la reforma d'aquest edifici al mestre d'obres barceloní Jeroni Granell i Mundet. Juntament amb Granell va participar en aquesta reforma el també mestre d'obres Faust

Aymerich. Els treballs de fusteria van ser a càrrec d'Antoni Grifé.⁷

Jeroni Granell i Mundet (1834-1890⁸) va obtenir el títol de mestre d'obres per l'Acadèmia de San Fernando, a Madrid, el 1854.⁹ A partir d'aquest moment va iniciar una vertiginosa carrera constructiva. Granell va gaudir d'un gran prestigi com a mestre d'obres a la ciutat de Barcelona, on se li van encarregar obres de gran importància. El gruix principal de la seva obra el forma un gran nombre d'habitatges plurifamiliars de propietat privada, situats a l'Eixample barceloní,¹⁰ encara que també va rebre importants encàrrecs públics.

Les construccions realitzades per aquest mestre d'obres es caracteritzen, com les de molts dels seus contemporanis, pel fet de tenir com a fons d'inspiració formes decoratives d'estils anteriors. Així, veurem que emprà el neoromànic, el neomudèjar i, sobretot, el neoclassicisme. Dins d'aquest darrer estil trobem l'obra del Cercle Egarenç¹¹ (1887), a Terrassa.

De la realització d'aquesta reforma es conserven dos projectes: un és el que va ser presentat a l'Ajuntament de Terrassa,¹² i que finalment es va realitzar, i l'altre és el que es conserva a l'arxiu de la família Granell. Aquests dos projectes mostren interessants variacions entre l'un i l'altre.

L'edifici originari era una construcció de planta baixa amb dos pisos superiors i golfes,¹³ estructurat en tres cossos. Pel que es pot deduir per l'alçat de la façana,¹⁴ sembla un edifici al qual ja se li hagués afegit anteriorment un cos lateral, a la part esquerra. Això es pot veure en el tipus de decoració, que és diferent de la que té la resta, així com en l'acabament en balustrada, a diferència del de la resta, que és tancat i adintellat.

La façana estava formada per quatre obertures per planta. A la planta baixa s'alternaven dues portes amb una finestra i un petit balcó; els accessos, d'una gran austeritat decorativa, estaven embellits per dues pilastres adossades a banda i banda.

Les dues plantes superiors, seguint la simetria marcada per la planta baixa, també tenien quatre obertures en forma de balcons individuals. El darrer pis el conformaven tres finestres de petites dimensions, que servien per il·luminar les golfes.

Al projecte que es conserva a l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa veiem com la façana s'ha unificat, per una banda reformant el cos lateral, que era diferent de la resta, i per l'altra gràcies a una nova decoració de la façana, més majestuosa i d'un marcat caràcter

neoclàssic. La solució ornamental que utilitza és la de decorar amb motius florals la part superior de les obertures de façana, afegint-hi un frontó semicircular a cadascuna. Granell, en aquesta reforma, transforma les dues obertures de la planta baixa, que eren una finestra i un balcó amb dos accessos, de forma que queden quatre entrades.

El mestre d'obres Granell també amplia l'edifici de dos a tres pisos, amb una nova planta. La planta superior, destinada a golfes, la il·lumina mitjançant finestres. Tot l'edifici té una marcada horitzontalitat, emfasitzada per les sanefes decorades que distingeixen una planta de l'altra i pel balustrè que remata la part superior del edifici. És una construcció de línies rectes i simètriques, de gran senzillesa i austeritat.

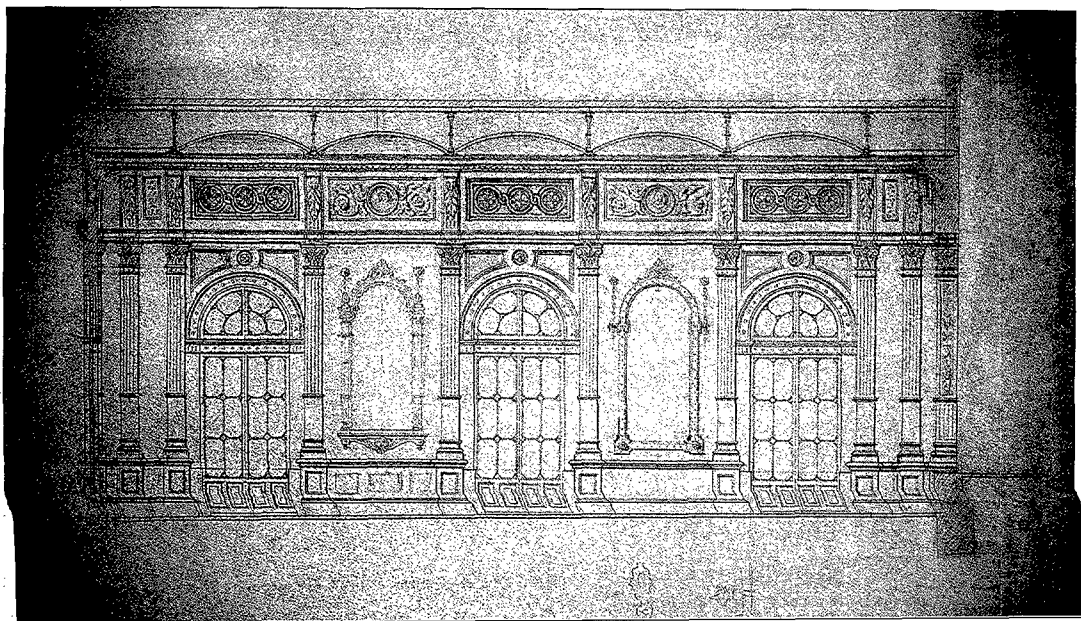
Les diferències principals entre aquest projecte i el conservat a l'arxiu de la família Granell són la solució del pis de les golfes i el coronament. Per començar, el projecte conservat a l'arxiu familiar no incloïa cap pis afegit, al contrari de l'anterior disseny. La resolució de la planta baixa i del pis principal hauria estat la mateixa, amb petites variacions al pis principal (la barana del balcó principal estava pensada per portar un balustrè i entre les dues finestres centrals hi hauria anat un esgrafiat). En canvi, el pis superior difereix molt del disseny anterior: conserva les quatre obertures, però decorades amb finestres geminades; entre les dues centrals hi col·loca un medalló embellit amb garlandes. Una altra diferència és el coronament del cos central, que en aquest cas es troba rematat per un frontó triangular. Seguint el tarannà neoclàssic de

tota l'obra, aquest frontó tenia un timpà decorat amb una rosana central, acompanyada d'ornamentació floral, i a la part inferior la característica clàssica dels triglifs i les metopes. Aquest disseny era molt més majestuós que el que es conserva a l'Arxiu Històric Comarcal i més ric ornamentalment.

La reforma del 1887 no va afectar solament la part exterior, sinó que les transformacions més importants les va patir a l'interior. El propietari, Pasqual Sala, va voler equipar aquest edifici de tot allò que era imprescindible per convertir-lo en un gran ateneu cultural.

Es canviaren de lloc les antigues sales de reunions, i es crearen noves sales: sala de lectura, biblioteca, sala de jocs i una fonda restaurant.¹⁵ Però, de tot el que es fa de nou, cal destacar-ne l'entrada, amb una majestuosa escalinata de marbre amb la barana de forja,¹⁶ de doble accés, amb una escultura central de fosa que representava un indi. Aquesta escala –actualment desapareguda– donava pas a un distribuïdor circular cobert per una cúpula amb lluernia, de l'alçada de les tres plantes superiors; la cúpula encara es conserva. Aquesta zona central estava decorada amb quatre fornícules amb reproduccions neoclàssiques de conegudes escultures femenines.

Un dels espais incorporats a aquesta reforma que més va sorprendre els socis i una gran part de la societat terrasenca va ser el Saló dels Miralls, anomenat així pels grans miralls que penjaven de les parets i destinat a sala de ball i d'actes. Tenia un petit escenari i estava decorat dins d'un estil clarament

Projecte decoratiu del Saló dels Miralls. Jeroni Granell i Mundet. Fotografia: Rossend Casanova. Arxiu de la família Granell.

neoclassicista.¹⁷ La decoració interior del Saló dels Miralls era disseny de l'arquitecte mateix, Jeroni Granell i Mundet.¹⁸ Aquesta sala de planta rectangular repetia la decoració en tres de les quatre parets, mentre que la quarta estava destinada a l'escenari. La boca d'aquest escenari estava flanquejada per una superposició de dues pilastres, les primeres amb el fust decorat amb rocalla i les restants amb el fust estriat; totes estaven coronades amb capitells d'estil corinti, que sustentaven un fris adintel·lat amb un bust femení al centre. A banda i banda d'aquest fris hi havia representats els símbols de la música.

La resta de parets tenien tres obertures, que s'alternaven amb els grans miralls penjats. Igual que l'escenari, tant les portes com els miralls estaven emmarcats amb pilastres de fust estriat i capitell d'estil corinti, coronats per un fris de decoració floral amb reminiscències barroques. La decoració pictòrica d'aquest saló va ser encarregada al pintor Francesc Soler i Rovirosa.¹⁹

També és en aquest moment que es comencen a realitzar els treballs d'arranjament dels jardins, sota la direcció del floricultor barceloní Oliva i executats pel jardiner terrassenc Sagasta.²⁰ Anys més tard, en aquest jardí es va contruir un quiosc de música, de línia modernista. Aquest jardí es convertiria en un punt de reunió de molts dels joves terrasencs d'aquella època.

L'edifici, després de la remodelació, va ser inaugurat el dia de Sant Pere del 1888, amb la presència de les autoritats més destacades de Terrassa i una representació de la directiva dels altres casinos de la ciutat: el Casino Terrasense, el Casino del Comerç i Unión y Centro.²¹

Després d'aquesta reforma, el Cercle Egarenç en va patir d'altres, encara que mai no tan radicals ni importants com aquesta. Van ser sobretot reformes destinades a l'embelliment de l'edifici, com la que es va fer el 1906, en la qual els pintors Viver van decorar alguns espais del Cercle (dues sales i el cafè de l'entitat). Al cafè hi van representar un paisatge de grans dimensions amb una escena protagonitzada per un pastor que toca una flauta i un grup de fades que dansen prop d'un llac. Aquesta obra va tenir molt de ressò a la premsa de l'època, que en va destacar la qualitat tècnica malgrat que es tractés d'una obra decorativa.²²

En l'actualitat aquest edifici està essent sotmès a una reforma que el retornarà als terrasencs perquè el puguin gaudir, encara que, després de les radicals mutilacions i transformacions que ha patit els darrers

anys, serà força diferent de l'edifici del principi del segle XX.

NOTES

1. RAGON, Baltasar. *Les Cases Pairals de Terrassa*. Terrassa: Impremta Joan Morral, 1931, p. 32.
2. A Terrassa ja existia una altra associació, que duia el nom de Casino Terrasense, conegut popularment com el "Casino dels senyors", que agrupava les grans famílies de Terrassa.
3. RAGON, Baltasar. *Noces d'or del Cercle Egarenç. 1886-1936*. Terrassa: Impremta Joan Morral, 1936, p. 5.
4. El senyor Pasqual Sala va ser un dels homes més influents d'aquell període a Terrassa; va construir, per instal·lar-hi la seva indústria, l'edifici que avui ocupa l'Institut Industrial.
5. *Reglamento General de la Sociedad denominada Circulo Egarense, fundada en esta ciudad de Tarrasa*. Terrassa: Establecimiento tipográfico La Industrial, de Vicente Cusó, 1886.
6. PI DE LA SERRA, Paulina. *L'ambient cultural a Terrassa 1877-1977*. Terrassa: Caixa d'Estalvis de Terrassa, 1977, p. 53.
7. RAGON, Baltasar. *Noces d'or del Cercle Egarenç 1886-1936*. Terrassa: Impremta Joan Morral, 1936, p. 8.
8. Aquesta cronologia surt al llibre d'Antonio J. (ed.) *Catalanes Il·lustres*. Barcelona: Bastinos, 1905, p. 118.
9. NAVASCUÉS PALACIO, Pedro. "Arquitectura Española 1808-1914". Dins: *Summa Artis. Historia General del Arte*. Madrid: Espasa Calpe, 1993, vol. XXXV, p. 346.
10. Algunes de les seves construccions més conegudes a la capital catalana són la casa propietat d'Emili Vidal i Ribas, a la Gran Via de les Corts Catalanes, números 331-337 (1875), o la casa propietat de Manuela Gandia, vídua de Ferrer, al número 54 de la Rambla de Catalunya (1883-1885). També s'encarregà de la construcció de diverses obres de caràcter públic, com ara el Palau de Belles Arts, per a l'Exposició Internacional de Barcelona (1868-1874), a la Gran Via; l'Hospital del Sagrat Cor (1879), a la carretera de Sarrià; l'Asil de les Germanetes dels Pobres, i el Museu Biblioteca Balaguer, a Vilanova i la Geltrú (1882-1884). Així mateix, va rebre l'encàrrec de traslladar l'església i el claustre del convent de Jonqueres, des de la part antiga de la ciutat fins al seu emplaçament actual, al carrer d'Aragó.
11. Dins de l'estil neoclassicista de Jeroni Granell i Mundet podem destacar l'edifici del Palau de Belles Arts, per a l'Exposició Internacional de Barcelona (1868-1874) o l'edifici del Museu Biblioteca Balaguer, a Vilanova i la Geltrú (1882-1884).
12. Arxiu Comarcal de Terrassa. Reg. 207. Expedient d'obres, abril de 1887. Reforma de la façana del Cercle Egarenç.
13. Al l'Arxiu Comarcal de Terrassa, juntament amb els plànols de la reforma de la façana, es conserva un dibuix de l'edifici originari, realitzat per Granell mateix, segurament per mostrar les modificacions que s'hi volien realitzar.
14. A l'Arxiu Comarcal de Terrassa se'n conserva el dibuix de la façana. Reg. 207. Expedient d'obres, abril de 1887. Reforma de la façana del Cercle Egarenç.
15. "La fonda restaurant estava situada al segon pis, sota la direcció del fondista sabadellenc Joaquim Saló, que, passat un mes, posa en marxa el servei d'habitacions". PEREGRINA, N.; TAPIOLAS, J. *Terrassa 1877-1900*. Terrassa, 1996.
16. D'aquesta escala es conserven fotografies a l'Arxiu Tobella de Terrassa.
17. Actualment aquest espai, igual que el jardí, ha desaparegut, ja que una immobiliària va comprar el terreny per fer-hi pisos.
18. Se'n conserven els dibuixos originals, a l'Arxiu de la família Granell.
19. RAGON, BALTASAR. *Noces d'or del Cercle Egarenç 1886-1936*. Terrassa: Impremta Joan Morral, 1936, p. 5.
20. PEREGRINA, N.; TAPIOLAS, J. *Terrassa 1877-1900*. Terrassa, 1996.
21. El cost de les obres ascendí a un total de 400.000 pessetes. PI DE LA SERRA, Paulina. *L'ambient cultural a Terrassa 1877-1977*. Terrassa: Caixa d'Estalvis de Terrassa, 1977, p. 53.
22. PEREGRINA, Neus. "Els germans Viver, mestres de la pintura terrasença". Dins: CARBONELL, J.; FREIXA, M.; PEREGRINA, N. *Germans Viver*. Barcelona/Terrassa: Lunwerg/Caixa de Terrassa, 1997. Capítol III, p. 78. Aquesta autora qualifica aquesta obra com una de les obres decoratives més representatives de tots dos germans, dins l'estil del modernisme simbolista; només se'n conserva alguna fotografia i una descripció apareguda al número 204 de la revista *La Sembla*, 4 de gener de 1906, p. 3 i 4.